

Mina Sablić Papajić

tolerantna učionica

Zbirka anegdota za dramske radionice namenjene
razvoju uvažavanja, saradnje i inkluzivnosti u školi

Projekat finansira Evropska Unija u okviru
programa "Podrška civilnom društvu"

tolerantna učionica

Anegote zabeležili:
Dušica Blagojević,
Snežana Miletić i
Vladeta Živković

Sadržaj

uvod	Tolerantna učionica	4
anegdota 1	NOVOGODIŠNJE STOLICE	6
anegdota 2	SVESKA OGOVARANJA	14
anegdota 3	PRAVIO SAM SE DA NE ČUJEM	22
saveti		31
anegdota 4	SLOMLJEN PROZOR	32
anegdota 5	MOJE DETE ZNA ZA PETICU!	40
beleženje materijala		51

Tolerantna učionica

Zbirka anegdota za dramske radionice namenjene razvoju uvažavanja, saradnje i inkluzivnosti u školi

U ovoj zbirci, **anegdota** je format dramske radioničke igre koja sadrži pedagoške i kreativne elemente i namenjena je za rad u učionici tokom više školskih časova. Svrha anegdota je da neguju osetljivost učenika i nastavnika za razumevanje, uvažavanje i lepo ophođenje.

Ove igre mogu poslužiti nastavniku na času odeljenske zajednice, ali i u okviru drugih nastavnih ili vannastavnih aktivnosti. Osnovna ideja je da se kroz dramsku igru i diskusiju na osnovu nje, obrade određeni problemi koje nastavnik zapaža u odeljenju, npr. odsustvo solidarnosti, loša komunikacija, nepoštovanje drugova i nastavnika, izbegavanje odgovornosti itd. U opisu svake anegdote nastavnik će pronaći spisak tema, ciljeva i ishoda na koje može da fokusira igru, ali može i da usmeri i poveže rad sa drugim, konkretnim potrebama koje ima u učionici.

Do tolerantnosti kroz dramsku igru:

Vrednost-vodilja u osmišljavanju ovog priručnika bila je partnerski odnos učenika i nastavnika. Za uspješnije učenje i lepše druženje potrebno je da svi učesnici u obrazovanju bolje razumeju jedni druge, a razumevanje možemo razviti učešćem u dramskoj igri.

Upoznavanje, promišljanje i rešavanje problema postiže se kroz učešće u igri i u refleksiji: učenici se postavljaju u fikcionu, naizgled neutralnu situaciju (u priči koja se dogodila nekome drugome), koju odigravaju zauzimajući pozicije različitih likova i na taj način upoznaju i razmatraju drugačije perspektive. Nakon dramske razrade, u fleksibilnijim uslovnosti-ma igre, pokreće se diskusija koju nastavnik postepeno navodi ka konkretnom problemu koji postoji u učionici.

Uz anegdote je ponuđeno uputstvo za dramsku i debatu razradu i razigravanje. Ovog uputstva nastavnik ne mora doslovce da se pridržava; ono pruža okvir za problematizaciju jedne određene situacije, a na nastavniku i učenicima je da ovaj dramsko-debatni format istraže i razigraju.

Redosled koraka:

Svaka igra sastoji se iz više koraka – dramskih i debatnih. Čas uvek počinje igrom zagrevanja koja podstiče motivaciju i participaciju. Igre su odabrane ili osmišljene tako da pripremaju rad na određenoj grupi tema. Za neke igre potrebno je pripremiti prostor sklanjanjem stolova i stolica; tada nastojimo da i te radnje budu sastavni deo igre.

Zatim se čita odabrana anegdota; uvek je dobro nareći poveriti učeniku koji ume glasno i razgovetno da čita, ali ako neki učenik ima posebnu želju da to učini, ne treba mu je uskratiti. Sledi pripremni razgovor, gde je uloga nastavnika-voditelja da pitanjima navede učenike da se uključe i prepoznaju važne teme. Primeri pitanja dati su uz svaku anegdotu. Kako bi podstakao razmišljanje i diskusiju, nastavnik će dovesti u pitanje tvrdnje koje daju učenici, ali će na kraju obavezno istaći da nema tačnih i netačnih odgovora i objasniti učenicima svrhu igre.

Dramska razrada je ključni deo radionice, jer omogućava učesnicima da kroz igru upoznaju i osete nova i nepoznata stanovišta o kojima možda do tada nisu razmišljali. Uz svaku anegdotu su predložene različite dramske tehnike koje podstiču osetljivost, zapažanje i izražajne veštine: izrada predmeta i uređenje ambijenta koji pomažu prelazak sa realne na ravan dramske igre; oneobičavanje poznatih objekata i sadržaja i promena njihovog značenja (transpozicija); učitavanje u priču asocijacija bliskih učenicima, koje olakšavaju razumevanje problema; dramatizacija – odigravanje situacija **sada i ovde**, što stimuliše emotivnost i intelekt; sažimanje radnje, čime odvajamo bitno od nebitnog; dijaloške i monološke forme kojima se otkrivaju misli i osećanja likova; zastupanje likova i otkrivanje njihovih perspektiva kroz igranje uloga; pronalaženje i uvođenje „nevidljivih” likova i situacija važnih za tumačenje problema itd.

Dramske tehnike korišćene u razradi pozajmljene su iz različitih metoda: forum teatar, psihodrama, kreativni proces... Nastavnik je slobodan da modifikuje ove tehnike, uvodi nove, ili da sredstva iz jedne anegdote koristi i razrađuje u drugima.

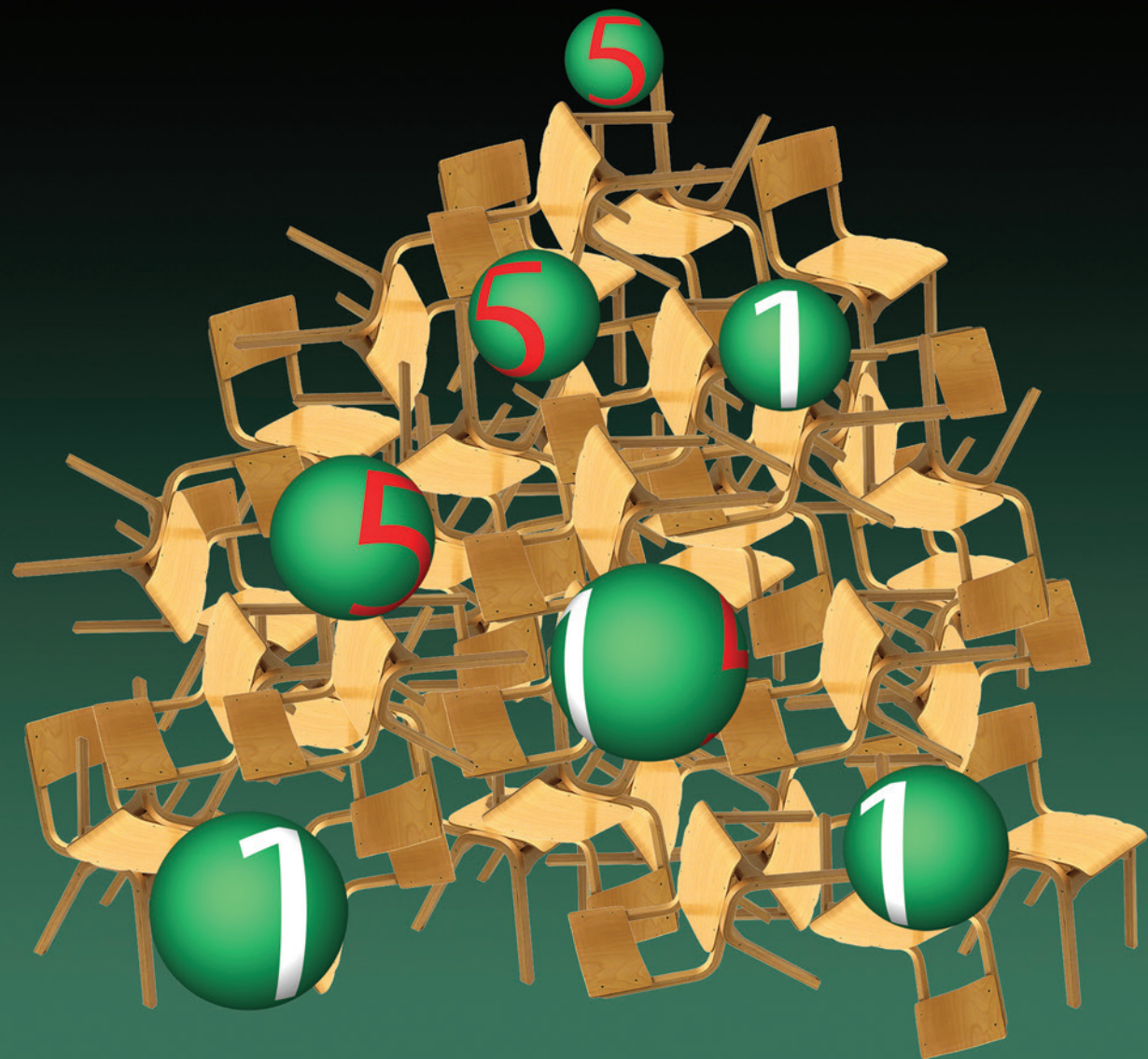
Mnoge dramske tehnike nastavnici su već imali priliku da upoznaju kroz prethodna izdanja BAZAART-a: „Priručnik za interkulturalno učenje kroz dramu” i „Vodič kroz kreativni dramski proces”. U ovoj publikaciji nudimo jednu mogućnost njihove slobodne primene u obrazovno-vaspitnom radu.

Na samom kraju uvek treba iskoristiti interaktivna sredstva za zatvaranje radionice, kako bi se zaključci usvojili na dubljoj, emotivnoj ravni i proslavio uspešan rad.

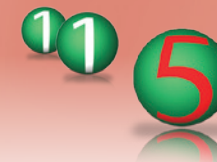
O anegdotama

Priče koje su ponuđene u ovom zborniku i na kojima su bazirane dramske anegdote nastale su na osnovu autentičnih situacija o kojima su nam pričali nastavnici tokom saradnje na projektu OSTRVA / ISLANDS. Nastavnici su ponekad sami bili akteri ovih događaja, a ponekad su se prisećali i prepričavali neobične, zbunjujuće ili duhovite situacije koje su se dogodile njihovim kolegama u školi. Za potrebe dramske igre, ove autentične priče su delimično prilagođene, kako bi sadržale i kreativni i pedagoški potencijal. Posebno se zahvaljujemo na stručnoj pomoći Živkici Đorđević, specijalisti školske pedagogije.

Ako i Vi ili Vaše kolege imate slična i zanimljiva iskustva, budite hrabri i pretočite ih u materijal za učenje. Takođe, nadahnut nastavnik može iz ovakvog procesa razviti originalnu, snažnu i didaktički visoko validnu predstavu za školsku pozornicu. U tom slučaju, naša je sugestija da nastavnik ne piše tekst samostalno, već da kroz niz radionica razvije scene i dijaloge sa učenicima i zapiše ih na kraju, a zatim da takav, kolektivno-autorski tekst objavi na sajtu www.dramagogija.org.rs.

Nastavni~~ce~~, mi V~~a~~s vO~~i~~mo!

Novogodišnje stolice

ko je u pravu?

Problem

Podela u školi između đaka i nastavnika na „mi i oni“

Dužina
trajanja
radionice

90+45
minuta

Cilj učenja:

- Razvijanje sposobnosti decentracije, tj. sagledavanja različitih perspektiva;
- Shvatanje značaja otvorene komunikacije za dobre međusobne odnose;
- Shvatanje značaja postojanja pravila;
- Shvatanje suštine produktivnog prilagođavanja – podržavanja ili prilagođavanja novim okolnostima koje su izazvali spoljni faktori.

Vaspitni ishodi:

- Učenici izgrađuju vještinu analize problemske situacije;
- Umeju aktivno da slušaju i da učestvuju u dijalogu;
- Spremni su da na efikasan i konstruktivan način učestvuju u socijalnom životu i rešavanju konflikata;
- Spremni su da pokrenu promene.

Uslovi i sredstva za rad:

- Učionica ili drugi prikladan prostor za radionički rad;
- Anegdota odštampana na listu A4;
- Stolice kojima je opremljena učionica;
- Pripremljene cedulje sa nazivima likova (videti korak 5);
- Pripremljene cedulje sa pitanjima (videti korak 5);
- Papir, spajalice ili lepljiva traka, flomasteri, makaze.

Novogodišnje stolice

U jednoj osnovnoj školi, u okviru redovnog rasporeda časova, odeljenje VIII/2 svake srede ima pauzu za vreme četvrtog časa. Učenici to vreme koriste kako oni žele. Kada je toplo, šetaju se po dvorištu, a kada je loše vreme, pauzu provode u hodniku.

Kada je počela zima i postalo hladno, učenici su svake srede pauzu provodili u hodniku škole.

Jednog dana učenici su toliko galamili na hodniku da je nastavnica matematike izašla iz učionice i ljutito rekla: „Ne možete tu da ostanete, ja držim čas i vi nam smetate. Idite u kabinet za engleski jezik koji je prazan i sačekajte sledeći čas”.

Učenici su otišli u prazan kabinet. Neki su pričali, neki telefonirali, neki prepisivali domaće zadatke, a nekima je bilo dosadno. Da bi se zabavili, počeli da ređaju stolice, jednu na drugu. Ubrzo se igri priključio veći broj đaka koji su počeli da okreću stolice, premeštaju ih i isprobavaju različite kombinacije, sve dok od njih nisu složili veliku konstrukciju. Kako je bilo vreme oko Nove godine, učenici su došli na ideju da naprave veliku jelku od stolica. Na jelku su nalepili ukrase koje su napravili od papirića i poruku za nastavnicu engleskog - „Nastavnice, mi vas volimo!”.

Kada je zvonilo, učenici su otišli u svoju učionicu, a odeljenje koje je došlo u kabinet za engleski jezik našlo je „jelku od stolica”. Nisu je pomerili. Kada je ušla nastavnica engleskog i ugledala konstrukciju od stolica, jako se naljutila. Smatrala je da je to što su učenici uradili drsko i neprihvatljivo jer ometa njen rad i pozvala je domara da joj pomogne da sredi nered koji su učenici napravili.

Na odmoru se nastavnica engleskog žalila kolegama i odeljenskom starešini VIII/2, objašnjavajući više puta u kakvom je stanju zatekla učionicu. Razredna je pokušala da opravda svoje odeljenje, govoreći kako su đaci bili kreativni i dobronamerni, a ne destruktivni i zlonamerni, ali to je nastavnicu sve više ljutilo i ona je čitav slučaj prijavila direktoru.

I tako je u školi nastala velika rasprava...

RAZRADA:

1. korak

priprema prostora

Pre početka rada treba pripremiti prostor na sledeći način: učenici uz uputstva i pomoć nastavnika sklanjaju klupe i stolice, tako da sredina učionice ostane prazna.

U taj prostor se postavlja-ju stolice koje formiraju krug. Svaki učenik ima svoju stolicu. Preostale stolice ostaju sklonjene sa strane.

NASTAVNIK

treba da obezbedi najmanje 2 spojena časa za izvođenje ove radionice, pa proces može da nastavi i završi na trećem času. Ceduljice sa imenima likova treba sačuvati za nastavak procesa.

2. korak

zagrevanje - igra Raspored časova

Ova igra je varijanta igre **Voćna salata**, prilagođena temi radionice. Igra započinje tako što svi učesnici sede na stolicama. Nastavnik obiđe jedan krug od učenika do učenika, dodeljujući svakom naziv jednog školskog predmeta (npr. prvom: Engleski*, drugom: Matematika, trećem: Biologija, četvrtom: Likovno). Zatim iste nazive dobijaju sledeća četiri učenika, pa sledeća četiri i tako sve dok svi učenici ne budu

imenovani. Zatim nastavnik pozove učenika-dobrovoljca da dođe u sredinu kruga. Pošto skloni njegovu stolicu (ili sam zauzme to mesto), nastavnik objasni pravila igre:

Učenik koji stoji u sredini kruga treba da započne igru tako što će najaviti neki čas, odnosno prozvati predmet, npr: Biologija. Kada kaže naziv predmeta, svi učenici koji su dobili ovaj naziv treba da „trče u učionicu” odnosno da zamene mesta, tj. da sednu na stolicu koja se oslobodila. Pravilo je da ne mogu da se vrate ili ostanu na mestu na kome su bili. Učenik u sredini kruga može i da uzvikne: „Veliki odmor!”, u tom slučaju svi učesnici treba istovremeno da promene mesta uz veliku larmu.

Učenik koji ne uspe da pronade mesto ostaje u sredini kruga i nastavlja igru (proziva školski predmet).

Igra nema kraj, već se igra sve dok grupa ne postigne dobru energiju.

Za potrebe radionice, igra treba da traje onoliko krugova koliko je nastavnik pripremio ceduljica za korak br. 5.

NASTAVNIK

treba i sam da učestvuje u igri, tako što će stati u krug i prvi zadati naziv časa, a zatim nastaviti da se igra sa učenicima.

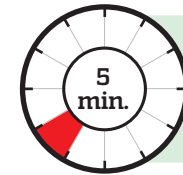
*Engleski treba obavezno navesti među školskim predmetima.

3. korak

čitanje anegdote

Kada se zagrevanje završi, nastavnik pažljivo pročita anekdotu. Nakon čitanja, nastavnik zatraži od učenika da oni naprave jelku od stolica, koristeći sve raspoložive stolice u učionici.

4. korak

pripremni razgovor

Kada je jelka od stolica napravljena, učenici se okupe oko nje. Nastavnik pita učenike kako su se osećali dok su od stolica pravili jelku. Nakon nekoliko odgovora, nastavnik pripremi dramsku razradu objašnjavajući kako ponekad naši postupci izazivaju različita, pa i oprečna mišljenja i reakcije, koje nije uvek lako razumeti. Zatim najavi jednu zanimljivu vežbu koja će pomoći u razumevanju nesporazuma.

5. korak

dramska razrada

Nastavnik koji vodi radionicu pozove učenike koji su tokom igre **Raspored časova** bili u sredini kruga i podeli im ceduljice sa unapred ispisanim nazivima uloga:

- Razredni/a
- Nastavnik/ca Engleskog jezika
- Domar
- Direktor/ka
- Učenik/ca VIII/2 (najmanje 3 ceduljice)

Oznake sa nazivima likova učenici treba da zakače na vidljivo mesto na odeći, spajalicom ili lepljivom trakom. Učenici mogu da imenuju svoje likove, dopisujući izmišljena imena na papirić.

1. Prva aktivnost koju učenici izvode je delimično razmontiranje jelke napravljene od stolica. Svaki učenik koji tumači neki lik treba da skine jednu stolicu, veoma pažljivo, kako se pritom čitava konstrukcija ne bi urušila (nešto poput igre **Mikado**).

NASTAVNIK

koji vodi radionicu ne treba sam da učestvuje u igri, jer je potrebno da usmerava razgovor.

- Sledeći aktivnost je da, na osnovu likova koje su dobili, učenici nameste svoje stolice u prostoru, tako da raspored stolica ilustruje relacije među likovima (grupisanja, suparničke grupe, izdvojenost iz grupe, suprotstavljena mišljenja, spremnost ili nespornost na razgovor itd).
- Svaki učenik sâm postavi svoju stolicu i objasni zašto ju je postavio baš na taj način. Tokom objašnjavanja, nastavnik pomaže pitanjima. Zatim nastavnik pozove i druge učenike da se uključe mišljenjima i predlozima: svi učenici treba da budu aktivni, da daju sugestije jedni drugima i isprobavaju različite kombinacije. Predviđeno je 15 minuta da se napravi konačan raspored stolica u prostoru.
- Kada se postigne dogovor, svi likovi sednu na svoje stolice, a nastavnik ih uputi da zamisle **trenutak u kom se sreću učenici i nastavnici kako bi razjasnili nesporazum**. Na pitanja koja slede treba da odgovaraju u ime dramskih likova: to znači da ne treba da iznose svoja lična mišljenja, već da pokušaju da se stave u poziciju likova iz priče. Nastavnik vodi radionicu postavljajući pitanja.

Predlozi pitanja koja se postavljaju đacima VIII/2:

- Zašto ste napravili jelku od stolica?
- Zašto se, po vašem mišljenju, nastavnica naljutila?
- Da li smatrate da ste pogrešili kada ste napravili jelku od stolica? Zašto tako mislite?
- Kako biste želeli da se reši ovaj sukob?
- Predlozi pitanja koja se postavljaju Nastavnici, Razrednoj, Domaru, Direktor škoie:
- Po vašem mišljenju, zašto su učenici napravili jelku od stolica?
- Da li smatrate da su učenici pogrešili? Zašto tako mislite?
- Zašto je, po vama, došlo do sukoba?
- Kako biste želeli da se reši ovaj sukob?

NASTAVNIK

tokom igranja treba da podstiče učenike da improvizuju i razigravaju svoje uloge - da se kreću i slobodno izražavaju.

NASTAVNIK

može isto pitanje da postavi različitim likovima ili da na druge načine kombinuje raspored pitanja, imajući u vidu da je cilj da se pokažu različite perspektive:

6. korak

diskusija na osnovu dramske igre

Kada se igra iz stolica završi, nastavnik pohvali učenike i zamoli ih da ceduljicu sa imenom lika zalepe na stolicu. Zatim pozove sve učenike da pronađu „novog prijatelja”: učenici treba da pridu onoj stolici-liku čiji stav i način razmišljanja nisu razumeli na početku, ali su ga tokom igre i razgovora bolje upoznali i shvatili. Učenici koji su tumačili likove takode treba da učestvuju - ukoliko su sopstveni lik bolje razumeli, mogu ostati pokraj svoje stolice, a ako su bolje razumeli neki drugi lik, mogu da promene poziciju.

Nakon što svi učenici zauzmu mesto pokraj svojih „novih prijatelja”, nastavnik otpočne diskusiju:

Predlozi pitanja:

- Po vašem mišljenju, zašto dolazi do nesporazuma između nastavnika i učenika?
- Šta nastavnici misle da učenici žele?
- A šta učenici misle da nastavnici žele?
- Da li se učenici ponekad boje nastavnika? Zašto?

7. korak

radioničko zatvaranje

Čestitka za novog prijatelja: Nakon završene diskusije, učenici treba pažljivo da razmontiraju „jelku”, vrate stolice i klupe i zauzmu svoja mesta.

Nastavnik svima dâ zadatak da naprave novogodišnju čestiku za svog „novog prijatelja”, na koju će zabeležiti (dozvoljeno je pisanje, crtanje, bojenje, seckanje) neko osećanje, zapažanje, rečenicu ili zaključak koji im je ostao nakon radionice. Ovaj korak se izvodi individualno.

Čestitke se u obliku jelke zakače na zid ili pano, tako da svima bude dostupna ova izložba čestitki.

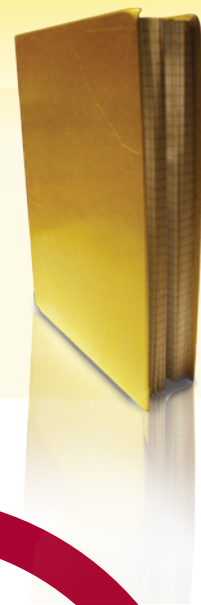
Radionica se završava razgledanjem izložbe čestitki i zajedničkim pozdravom.

NASTAVNIK

treba i sam da napravi čestitku koju će zalepiti među učeničke, kako bi se na taj način ojačao osećaj zajedništva nastavnika i učenika.

Sveska ogovaranja

Problem

- Međusobno ne/poštovanje
- Etiketiranje
- Ponižavanje
- Podsmeh

kako se
oseća onaj
kome se
smeju?

Sveska ogovaranja

Dužina
trajanja
radionice

45+45
minuta

Cilj učenja:

- Shvatanje da svojim postupcima utičemo na kreiranje međuljudskih odnosa;
- Uviđanje razlike između duhovitosti i uvreda;
- Razvoj empatije za osobe prema kojima se iskazuje nepoštovanje;
- Upoznavanje sa postupcima koji znače uvažavanje i poštovanje dostojanstva sebe i drugih.

Vaspitni ishodi:

- Učenici su spremni da kažu „Ne“ i odupru se vršnjačkom pritisku;
- Spremni su da preispitaju svoje odluke i preuzmu odgovornost;
- Usvajaju modele asertivnog ponašanja.

Uslovi i sredstva za rad:

- Učionica ili drugi prikladan prostor za radionički rad;
- Anegdota odštampana na listu A4;
- Dve prazne sveske većeg formata, različitih korica;
- Papiri A4, bojice ili flomasteri
- Spajalice ili lepljiva traka, makaze

Odeljenje učenika šestog razreda jedne osnovne škole napravilo je svesku u koju su iscrtavali karikature nastavnika i upisivali njihova imena dodajući im pogrdne nadimke i uvredljive crteže. Učenici su u svesku zapisivali i različite šale na račun nastavnika od kojih su neke bile duhovite, a neke veoma neukusne i uvredljive.

Sveska je obično na časovima kružila među učenicima i oni se zabavljali čitajući i dopisujući nove podrugljive tekstove i crteže.

Na jednom od časova biologije učenici su se toliko zaneli, zabavljajući se sveskom, da nisu primetili da ih nastavnica posmatra. Nastavnica je prišla učniku kod koga se sveska zatekla, uzela ju je i počela da je pregleda, ali ništa nije komentarisala. Kada se završio čas, nastavnica je svesku ponela u zbornicu i pokazala je odeljenjskom starešini i okupljenim kolegama.

Na času odeljenske zajednice učenici su sa strepnjom očekivali reakciju odeljenjskog starešine, ali on svesku nije ni spomenuo. Učenici koji su već bili pripremljeni da se brane i pravdaju, ostali su zbunjeni, ali su odlučili da ni oni ne govore ništa.

Kada se približio kraj polugodišta i vreme zaključivanja ocena, učenici su počeli da strahuju za svoj uspeh, ne znajući da li su nastavnici pročitali svesku i da li će im se svetiti. Učenicima se činilo da su neki nastavnici promenili odnos prema njima i da strožije ocenjuju.

Nakon nekog vremena, započela je prepirka među učenicima. Jedan broj učenika je smatrao da treba da pričaju o problemu sa odeljenjskim starešinom, a drugi da je bolje da se čitavo odeljenje pravi kao da se ništa nije dogodilo. Rasprava se ubrzo pretvorila u svađu.

Neki učenici su smatrali da nisu krivi, pošto nisu učestvovali u pravljenju sveske i govorili su da neće da snose posledice zbog drugih. Došlo je do sukoba i između učenika koji su učestvovali u stvaranju sveske, jer su neki smatrali da je bolje da se što pre suoče sa problemom i pokušaju da ga reše, a drugi da je bolje da se čuti.

Dugo su se raspravljali ali nisu uspeli da se slože...

RAZRADA:

1. korak

priprema prostora

Pre početka rada treba pripremiti prostor. Svi učenici, uz instrukcije i pomoć nastavnika, treba da rasklone klupe i stolice, tako da u sredni učionice ostane dovoljno prostora za slobodno kretanje i rad.

2. korak

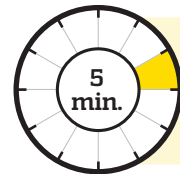
zagrevanje – igra
Utrkivanje svezaka

Za igru su potrebne samo dve sveske.

Učenici formiraju pravilan krug, a zatim se, uz pomoć nastavnika, naglas razbroje na „jedinice“ i „dvojke“, tako što jedan učenik kaže „jedan“, pa učenik do njega kaže „dva“, pa sledeći učenik kaže opet „jedan“, pa sledeći opet „dva“, i tako duž čitavog kruga.

Nastavnik koji vodi igru objasni da sve „jedinice“ čine jedan tim, a sve „dvojke“ drugi tim, ali da timovi ne treba da se okupljaju, već svi treba da ostanu na svojim mestima u krugu. Zatim nastavnik jednom učeniku iz tima br. 1 pruži jednu svesku, a učeniku iz tima br. 2

koji se u krugu nalazi nasuprot njemu, drugu svesku, različitih korica. Potom objasni pravila igre: učenici treba da dodaju svesku članovima svog tima (dakle, svakom drugom u krugu), ali ne smeju da se pomeraju s mesta, već svesku treba da prebacuju iz ruke u ruku. Dodavanje se odvija u pravcu kazaljke na satu, a članovi protivničkog tima ne smeju da ga ometaju. Igra počinje na znak nastavnika: „KRENI“, kada oba tima istovremeno počinju da se dodaju sveskom. Pobednik je onaj tim čija sveska prestigne svesku drugog tima.

3. korak

čitanje anegdote

Nakon završetka igre, dok su još zadihani, nastavnik pita učenike ko želi da bude narator koji će glasno i razgovetno pročitati anegdotu pred odeljenjem.

4. korak

razgovor

Nakon što dobrovoljac pročita anegdotu, nastavnik započne kratak pripremni razgovor postavljajući učenicima pitanja o ispričanom događaju:

- Šta mislite o pravljenju takve sveske? Da li to opravdavate ili ne? Zbog čega?
- Šta mislite o tome što je nastavnica biologije pokazala svesku svim nastavnicima? Da li je to u redu prema nastavnicima i prema učenicima?
- Zbog čega se razredni ponašao kao da se ništa nije dogodilo?
- Da li mislite da je u redu da bude kažnjeno čitavo odeljenje, iako nisu svi učestvovali u pravljenju sveske?
- Kako se oseća neko ko se nađe u takvoj svesci?
- Kako biste se vi osećali da se nadete u takvoj svesci?

5. korak

kreativna razrada

Radionička razrada: 15 min

Nakon razgovora, nastavnik pozove učenike da se okupe u grupe iz uvodnog zagrevanja: „jedinice“ i „dvojke“. Svakoj grupi dâ po jednu svesku koja je korišćena u zagrevanju i materijal za crtanje, sa zadatkom

da za 10 minuta na papirima nacrtaju određene likove iz priče, uz napomenu da će kasnije biti potrebno da brane svoje stavove o likovima. Učenici treba nacrtati likove da zakače spajalicama u svesku.

Prva grupa crta:

1. Učenika koji je osmislio svesku
2. Dva učenika koji nisu učestvovali u pravljenju sveske
3. Odeljenskog starešinu
4. Jedan dodatni lik, ukoliko učenici smatraju da je važan za priču

Druga grupa crta:

1. Nastavnicu biologije koja je oduzela svesku
2. Učenika koji je bio glavni protivnik sveske
3. Dva učenika koja su se zabavljala sveskom na časovima
4. Jedan dodatni lik, ukoliko učenici smatraju da je važan za priču

NASTAVNIK

treba da pozove učenike da izvuku nekoliko klupa za svaku grupu, kako bi veći broj učenika mogao istovremeno da učestvuje u crtanju.

Nakon što grupe završe crteže i zakače ih u svesku, nastavnik uputi grupe da razmene sveske, kako bi svi učenici videli sve crteže.

Dramska razrada: 20 min

Pošto učenici pogledaju crteže (i nakon što žagor umine), nastavnik zatraži od učenika da osmisle kratku dramsku igru inspirisanu anegdotom koju su čuli. Koraci u sledeći:

1. Treba prikazati situaciju u kojoj učenici odlučuju da ipak sa odeljenjskim starešinom razgovaraju o problemu sveske. (Ne treba pisati tekst, već učenici treba da se dogovore okvirno i da improvizuju).
2. Učenici treba da se dogovore među sobom ko će tumačiti koji lik u dramskoj igri. Obavezni likovi su oni koji su nacrtani u sveskama, ali se mogu uvoditi i novi likovi, ukoliko učenici smatraju da su oni važni za razrešenje situacije.
3. Kako bi označili koji lik tumače, učenici treba crtež iz sveske da pričvrste na svoju odeću, umesto kostima.
4. Čitavo odeljenje treba da učestvuje u kreiranju likova i osmišljavanju scene, bez obzira što neće svi igrati. Učenici koji nemaju ulogu mogu pomoći svojoj grupi nameštanjem scene, proizvodnjom zvučnih efekata, najavljivanjem ili na neki drugi način.

5. Vreme za dogovor i pripremu je 15 minuta.
6. Dok se scena izvodi, oni koji nemaju ulogu ili zaduženje su publika.

Nakon dogovora, učenici nameste scenski prostor i izvedu dramsku igru.

6. korak
diskusija na osnovu
dramske igre

Po završetku dramske igre, nastavnik pohvali izvođenje i sve učenike pozove na **čas odeljenske zajednice**.

Nastavnik uputi učenike da oni koji su tumačili likove iz priče treba da ostanu u svojim ulogama, a oni koji nisu imali ulogu, treba da se opredele kojoj grupi odeljenja iz priče žele da pripadaju. Nastavnik se i sam stavlja u ulogu nekog od

NASTAVNIK

treba da naglasi da je cilj diskusije bio da se ukaže na vrednost ličnog stava i mišljenja, kao i na važnost uvažavanja, bilo da se radi o starijem ili mlađem sagovorniku u komunikaciji.

nastavnika o kome je pisano u svesci i zajedno sa učenicom koji je igrao odeljenjskog starešinu, povede diskusiju. Učenicima postavlja sledeća pitanja:

- Kako najčešće iskazujemo svoje nezadovoljstvo?
- Da li nezadovoljstvo možemo iskazati na nepovređujući način?
- Kako bi trebalo da reaguje nastavnik koji je povređen od strane učenika?
- Šta bi trebalo da učini učenik koji je povređen od strane nastavnika?
- Šta mogu da učine nastavnici, a šta učenici, kako bi stvorili konstruktivnu atmosferu u školi?

Kada se završi diskusija, nastavnik se zahvali učenicima i pozove ih da napuste svoje dramske uloge.

7. korak
radioničko zatvaranje

Osećao/la sam se kao...: Nastavnik zamoli učenike da na tablu, zid ili za to predviđeni pano, zakače crteže sa likovima. Nakon toga, svaki učenik, za sebe, ima još nekoliko minuta da se priseti neke situacije

iz sopstvenog života u kojoj su vršnjaci vršili pritisak na njega, a on je uspeo ili nije uspeo da se odupre.

Na listu papira učenici treba da zapišu ili nacrtaju nešto važno za situaciju koje su se setili iz sopstvenog iskustva i zalepe ga pokraj nekog od likova. Likove biraju u odnosu na to kako su se osećali u toj situaciji (slično kao nastavnica biologije, kao nastavnik koji se našao u svesci, kao učenici koji su pravili svesku, kao učenici koji su čitali, kao razredna, potpuno drugačije...)

Na kraju radionice, svi zajedno vrata klupe i stolice na mesto i oproste se zajedničkim pozdravom.

Pravio sam se da ne čujem

da li sam
i ja po
nečemu
različit-a?

Problemi

- Teškoće u inkluzivnom obrazovanju
- Zloupotreba nedostataka ili invaliditeta drugih osoba
- Potreba za isticanjem i vršnjačkim odobravanjem

Cilj učenja:

- Upoznavanje učenika sa pojmom inkluzivnog pristupa u obrazovanju;
- Uvažavanje teškoća koje imaju osobe sa invaliditetom za dobru komunikaciju;
- Razvijanje samokritičnosti učenika i veština za konstruktivnu kritiku;
- Razvijanje sposobnosti učenika da se odupru pritisku grupe;
- Usvajanje kulturnog ponašanja i iskazivanje poštovanja prema nastavnicima i vršnjacima.

Vaspitni ishodi:

- Učenici obraćaju adekvatnu pažnju na invaliditet druge osobe;
- Učenici prilagođavaju ponašanje i način komunikacije teškoćama koje imaju druge osobe;
- Učenici uviđaju i prihvataju sopstvene nedostatke i razvijaju veštine odnošenja prema nedostacima drugih;
- Učenici razvijaju integritet – ne povinuju se pritisku grupe;
- Učenici se uljudno, kulturno i s poštovanjem ophode prema nastavnicima i vršnjacima.

Uslovi i sredstva za rad:

- Učionica ili drugi prikladan prostor za radionički rad;
- Anegdota odštampana na listu A4;
- Ceduljice sa zadacima za grupe (videti korak br. 5);
- Materijal za pisanje: papiri, flomasteri, lepljiva traka.

Pravio sam se da ne čujem

Učenicima jedne osnovne škole srpski jezik i književnost predaje nastavnica koja ume veoma lepo da objasni gradivo i učenicima je na njenim časovima uvek zanimljivo.

Pred kraj školske godine učenici su opazili neke promene kod nastavnice. Učinilo im se da ona sve slabije čuje. Primetili su da često pogrešno razume šta su rekli ili da se pravi da je razumela: na netačne odgovore ili nešto što nije u vezi sa postavljenim pitanjem nastavnica je potvrdno klimala glavom.

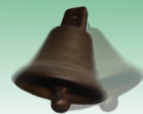
Pošto su imali mnogo da uče, neki učenici su pokušali da iskoriste ovu situaciju da dobiju dobru ocenu za kraj godine, pa su se javljali i na pitanja odgovarali nerazgovetno i tiho.

U VII/1, Marko se javio da analizira lektiru, iako nije pročitao knjigu. Na nastavnicina uobičajna pitanja: šta je tema, koja je ideja, tok radnje, glavni likovi, Marko je izmišljao najrazličitije odgovore. Nastavnica je odobravala klimanjem glave, što je počelo da zabavlja odeljenje. Videvši osmehe na licima mnogih đaka, Marko se još više ohrabrio i počeo da izmišlja sve neverovatnije priče. Neki učenici su počeli glasno da se smeju, tako da je nastavnica shvatila da se nešto čudno događa.

Nekim učenicima ova situacija uopšte nije bila smešna, bilo im je žao nastavnice, ali su ćutali. Samo je Ana ljutito ustala i uzviknula kako nije lepo da ismevaju nastavnicu zato što ne čuje dobro i da nije fer što se Marko javio da odgovara, iako nije pročitao lektiru.

Pre nego što je nastavnica stigla da reaguje, zvonilo je za kraj časa i Ana i Marko su, žučno se prepirući, izašli iz učionice.

Ostali učenici su čuteći požurili da napuste učionicu...

RAZRADA:

1. korak

priprema prostora

Za ovu radionicu potrebna je standardna učionica. Ukoliko se koristi neki drugi prostor, potrebno je namestiti stolice kao u učionici, tako da formiraju tri reda. Aktivnosti počinju tako što učenici sede u klupama ili na poredanim stolicama.

2. korak

zagrevanje – igra Gluvi telefoni

Nastavnik započne zagrevanje tako što pozove dva učenika iz prve klupe – jednog iz klupe do prozora i drugog iz klupe do zida, da smisle po jednu kratku rečenicu i da je zapišu na papiru. Papir predaju nastavniku.

Nastavnik objašnjava da će igra započeti kada da znak za početak, tako što će učenik iz prve klupe do prozora šapnuti rečenicu svom paru u klupi. Učenik koji je čuo rečenicu potom je šapuće učeniku koji sedi iza njega, a taj učenik svom paru, i sve tako da poslednje klupe.

Učenik iz poslednje klupe šapuće rečenicu učeniku iz poslednje klupe u srednjem redu, a rečenica tako putuje do prve klupe srednjeg reda.

Kada rečenica stigne do učenika iz prve klupe srednjeg reda, on ustaje i trči do učenika iz poslednje klupe koji sedi u redu do zida i šapuće mu rečenicu. Ovaj učenik šalje poruku ka prvoj klupi iz svog reda.

Istovremeno kada i prva, kreće i druga rečenica koju saopštava učenik iz prve klupe do zida, po istom principu.

Cilj igre je da do učenika koji su zadali rečenice dođe druga rečenica, preko "gluvih telefona".

Ako jedna rečenica stigne pre druge, učenici treba da sačekaju da se obe završe pre nego što naglas izgovore šta je dobijeno, a šta je poslato.

Nakon objašnjenja nastavnik daje znak za početak: „SAD“ i igra tj. šaptanje započinje.

Učenici završavaju igru uvidom u promene do kojih je došlo nakon šaputanja kada nastavnik pročita rečenice koje su zapisane.

3. korak

čitanje anegdote

Kada se završi igra zagrevanja, nastavnik pita ko od učenika želi da pročita anekdotu.

4. korak

pripremni razgovor

Nakon što dobrovoljac pročita anekdotu, nastavnik započne kratak pripremni razgovor postavljajući učenicima pitanja o ispričanom događaju:

Nastavnik zatim pita učenike kako su doživeli priču i da li neko želi da da kratak komentar.

Potom od učenika zatraži da odrede glavne aktere u priči. Očekuje se da to budu: **Nastavnica, Marko, Učenik kome je bilo zabavno, Učenik koji se spremao za čas, Ana**, još neko... Nastavnik podstiče učenike da kroz diskusiju obrazlože postupanje likova, postavljajući pitanja kao što su:

- Kako ste razumeli Markovo ponašanje?
- Da li je, po vama, ispravno iskoristiti svaku

5. korak

kreativna razrada

Pošto je pažljivo slušao razgovor, nastavnik pozove tri učenika da istupe: učenika koji je tokom diskusije najviše branio nastavniciu poziciju, učenika koji je najviše branio Markovu poziciju i učenika koji je

prilikom da se dobije dobra ocena?

- Da li je Marko želeo samo da dobije dobru ocenu?
- Kako ste razumeli Anin postupak?
- Zašto se Marko naljutio na Anu?
- Koliko je učenika u vašem odeljenju spremno da reaguje kao Ana?
- Šta mislite, zašto Nastavnica nije rekla učenicima da ne čuje dobro?
- A zašto učenici nisu pitali Nastavnicu da li dobro čuje?
- Da li se vama nekada dogodilo nešto slično?

NASTAVNIK

treba da pomogne učenicima da uvide i iskažu razmišljanje, osećanja i gledišta različitih likova.

najviše branio Aninu poziciju. Nastavnik zamoli ove učenike da se rasporede u učionici, zauzimajući ono mesto na kojem se, po njihovom mišljenju, nalazio njihov lik u priči.

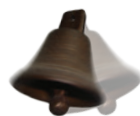
Nastavnik pozove ostale učenike da pridruže onom liku kom žele da pomognu. Kada se svi učenici rasporede, nastavnik zatraži da svaka grupa za svoj lik odredi:

- Šta je to što taj lik voli i ume dobro da radi,
- Šta je to što taj lik ne voli i ne ume dobro da radi,
- Šta je to što taj lik želi da uradi, ali mu je neophodna pomoć da bi uspeo.

NASTAVNIK

treba da pozove učenike da izvuku nekoliko klupa za svaku grupu, kako bi veći broj učenika mogao istovremeno da učestvuje u crtanju.

Odabrane situacije treba da budu važne za likove (da ih Nastavnica, Marko i Ana smatraju važnim) i verovatne (da pripadaju svakodnevnici učenika VII razreda i školske nastavnice).

Učenici treba da zapišu odgovore na papirima i da ih sačuvaju za nastavak rada.

Priprema prostora - 5 min:

U nastavku radionice, potrebno je da se sklone klupе i stolice kako bi se oslobodio prostor za scensko izvođenje. Nastavnik može da smisli igru kroz koju će sprovesti raspoređivanje prostora

Dramska razrada - 15 + 15min:

Pošto nameste prostor, učenici stanu u krug, a nastavnik najavi da će sada praviti priče o likovima Nastavnice, Marka i Ane i objasni zadatak:

1. U okviru grupa formiranih u prethodnom koraku, učenici treba zajednički da osmisle kratku scenu gde će predstaviti jednu situaciju iz svakodnevnog života odabranog lika.
2. Grupe **ne treba da dramatizuju događaj iz anegdote**, već da razrade i odigraju jednu od situacija koje su u prethodnom koraku definisali.
3. Scena treba da sadrži trenutak kada pretila opasnost da se situacija pretvori u katastrofu.
4. Mogu da se uvedu novi likovi i da se sa-

držaj smesti u bilo koje okruženje i doba dana.

5. Tri učenika koje je nastavnik prethodno izdvojio treba da tumače likove koje su branili, a ostali učenici mogu sami da odaberu likove u skladu sa situacijom (npr. drugi nastavnici, zubar, trener, muzičari, vozač autobusa...).

Nastavnik podeli zadatke (usmeno i putem pripremljenih ceduljica koje uruči grupama):

- **Grupa koju nazivamo NASTAVNICA** ima zadatak da osmisli scenu u kojoj je nastavnica glavni lik. Scena treba da sadrži situaciju gde Nastavnica **radi nešto što veoma voli, ali u tome nailazi na prepreku i mora da prihvati pomoć** (rad sa učenicima u sekciji, s drugim nastavnicima u zbornici, nastavnica hobi, situacija iz nastavnice porodice, nešto drugo...).
- **Grupa koju nazivamo ANA** ima zadatak da osmisli scenu u kojoj je Ana glavni lik. Treba da predstavi neki događaj koji je iz Anine vizure važan, gde će se videti šta Ana **ne voli i ne ume da radi i zato od ne-**

koga drugoga traži pomoć (npr. trening, volontiranje, obaveze u porodici, nešto drugo...).

- **Grupa koju nazivamo MARKO** ima zadatak da osmisli scenu u kojoj je Marko glavni lik i da iz njegove vizure prikaže neki događaj gde Marko **jako želi nešto da uradi ali ne može, a neko drugi mu pri-skače u pomoć** (npr. nastup za Dan škole, pomoć roditeljima, pevanje, nešto sasvim drugo...).

Grupe treba da se rasporede u učionici dok osmišljavaju dramske igre. Vreme za dogovor i pripreme je okvirno 15 minuta. Kada vreme za pripremu istekne, nastavnik pozove učenike da izvedu dramske igre.

6. korak

diskusija na osnovu dramske igre

Nakon što su odigrali scene, nastavnik ih pohvali i zamoli učenike da formiraju krug i učestvuju u diskusiji.

Predlozi pitanja kojima nastavnik vodi diskusiju:

Kada se završi diskusija, nastavnik se zahvali učenicima i pozove ih da napuste svoje dramske uloge.

- Po čemu se nastavnica razlikuje od drugih nastavnika?
- Da li se Marko po nečemu razlikuje od drugih učenika? Po čemu se sve razlikuje?
- Da li se Ana po nečemu razlikuje od drugih? Po čemu?
- Da li ste vi nekada bili u situaciji da „niste kao drugi“?
- Kako se osećaju osobe koje se razlikuju od svoje okoline?
- Kako se, po vašem mišljenju, osećaju osobe koje ne čuju dobro?
- Kako bi se trebalo odnositi prema osobama koje imaju telesne i druge nedostatke?
- Da li se čuli za izreku „cilj opravdava sredstvo“ i kako vam zvuči?

NASTAVNIK

treba da navede učenike na razmišljanje o značenju inkluzije, kao i o saradnji i podršci koju učenici mogu da pruže drugima, bilo u svom odeljenju, bilo van škole. Cilj je da učenici razmisle o tome šta oni lično kao pojedinci mogu da preduzmu. Šta je to lična inicijativa svakog od njih (nas)?

- Kako bi svako od nas trebalo da se ponaša, da bi odnosi među ljudima bili bolji?
- Šta svako od nas može da učini?

7. korak

radioničko zatvaranje

Po čemu sam ja različit/-a? Nastavnik zamoli učenike da, svako za sebe, na parčetu papira krupnim slovima zapiše jednu svoju dobru osobinu na koju je posebno ponosan i da je zalepi na tablu (pano, zid ili pod). Treba naglasiti da se fizičke osobine (snaga, lepota i sl.) ne važe. Nastavnik treba i sam da učestvuje u igri.

Zatim pozove učenike da, opet svako za sebe, zapiše jednu svoju slabost. Nastavnik uputi učenike da među dobrim osobinama svojih drugova pronađu onu koja bi im pomogla da prevaziđu svoju slabost (npr. ako je neko kao slabost naveo „stidljivost“, može pronaći i zatražiti „druželjubivost“ kao pomoć) i prikaže ceduljicu uz nju.

Nastavnik treba da završi radionicu čitanjem svih dobrih osobina i poveznica za pomoć koje su se pojavile, poentirajući važnost podrške i solidarnosti.

Nakon što se uredi učionica (klupe i stolice vrate na mesto), obavezno sledi zajednički pozdrav.

Saveti

Nekoliko saveta za nastavnika koji se prvi put sreće sa primenom radioničkog dramskog pristupa u obrazovno-vaspitnom radu:

Za razvoj igre, dobro je da se pripremni zadaci daju odmah pošto nastavnik uđe u učionicu, bez prethodne najave, čak i ako učenici još uvek nisu seli na svoja mesta. Jedan od dobrih trikova za aktiviranje učenika je da dobiju zadatak koji treba da obave polazeći sa mesta na kom su se trenutno zatekli (npr. „Dotaknite zid koji vam je najbliži!“). Ovaj postupak se pokazuje kao koristan, posebno ako odeljenje sa kojim se radi nije skloni igri, ako učenicima treba dosta vremena da zauzmu svoja mesta i utišaju se, ili ako je pre časa bio veliki odmor, pa su učenici još uvek dekoncentrisani i razgovaraju. Na taj način nastavnik kroz igru neprimetno uvlači učenike u radni proces.

Ukoliko ima učenika koji ne žele da učestvuju u dramskoj realizaciji, nastavnik ne treba da ih forsira, već može postepeno da ih uključuje na druge načine – npr. da im poveri da pomognu drugovima koji izvode dramsku igru; da pažljivo gledaju scensku prezentaciju i pripreme se za diskusiju o njoj; da beleže, sređuju i čuvaju rezultate za dalji rad; da formiraju neku vrstu „debatnog kluba“ koji treba da se obavesti o problemu kojim se grupa bavi i da na sledećem susretu održe prezentaciju o tome itd.

Nastavnik treba da bude senzibilan i fleksibilan, da sâm pronađe najbolji oblik za predložene igre i vežbe. Ukoliko su učenici skloniji razgovoru i debatovanju, postoji opasnost da igra izostane, da se njihovi stavovi pretvore u standardna stereotipna mišljenja i da ne dođe do ozbiljnijeg procesa empatije. Ukoliko se pak učenici previše zaigraju (ili preteraju u zabavljanju svojih drugova), može da izostane kvalitetna diskusija. U svakom slučaju, šta god da se desi, nastavnik treba prvo da ohrabri i pohvali učenike (za duhovitu scenu, dobru glumačku izvedbu, lucidnu analizu problema ili diskusiju), a da potom vrati igru na pravi kurs.

Na nastavniku je da odluči da li će proces biti vođen prema predloženom planu ili postoje pitanja koja zahtevaju zadržavanje i dužu razradu. U svakom koraku nastavnik odlučuje koje dramske i debatne elemente želi da potencira i u kom opsegu. Nastavnik ipak treba da pazi na trajanje određenih koraka, kako bi radionice bile logično zaokružene.

Svi procesi zahtevaju više od jednog školskog časa da bi se sproveli u celosti. Većinu je moguće deliti na više radionica – školskih časova, dok prva anegdota zahteva dva spojena školska časa za izvođenje početne radionice. Naznačeno je trajanje svakog koraka, a malim zvonom su označena mesta gde je rad moguće nesmetano prekinuti i nastaviti ga na sledećem času. U slučaju da proces deli na više časova, nastavnik uvek treba da završi radionicu zajedničkim pozdravom i sređivanjem učionice, a narednu radionicu da otpočne igrom zagrevanja.

Slomljen prozor

šta se
stvarno
slomilo?

Problem

Vršnjačko nasilje i
diskriminacija

Cilj učenja:

- Sagledavanje postupaka koji karakterišu vršnjačko nasilje;
- Spoznaja o tome šta je empatija;
- Upoznavanje tehnika asertivne komunikacije kroz dramski igru.

Vaspitni ishodi:

- Sposobnost da se napravi razlika između učeničke zabave i vršnjačkog nasilja;
- Sposobnost da se reaguje saosećajno na izopštavanje pojedinca;
- Razvijanje sposobnosti dijaloga i osećanja solidarnosti;
- Postizanje kvalitetne i efikasne saradnje sa drugima i osnaživanje za rad u timu.

Uslovi i sredstva za rad:

- Učionica ili drugi prikladan prostor za radionički rad;
- Anegdota odštampana na listu A4;
- Tri školska ranca sa unapred pripremljenim pitanjima za grupe (videti korak br. 4);
- Tri velika papira (pak papir, papir za flip čart, hamer... veličine A3);
- Papirići, olovke i flomasteri;
- Spajalice ili lepljiva traka, makaze.

Slomljen prozor

U odeljenju šestog razreda jedne osnovne škole postoji učenik sa kojim niko ne želi da se druži. Mićko ima slabe ocene, potiče iz siromašne porodice, nizak je i jako mršav. Neka deca iz odeljenja ga smatraju totalnim gubitnikom, a neka ga sažaljevaju, ali se ipak ne druže s njim. Jedna grupa učenika iz odeljenja stalno maltretira Mićka. Na času ga gađaju raznim predmetima, a na odmoru mu otimaju stvari i nazivaju ga pogrdnim imenima.

Mićko zna da ga drugovi ne vole, a misli da ga ne vole ni nastavnici zbog loših ocena i zato često beži iz škole.

Jednog dana, kada se posle dužeg izostajanja pojavio u školi, grupa učenika je jedva dočekala da se ponovo zabavi sa njim. Učenici su Mićku oteli torbu, a zatim su njome počeli da se dobacuju po učionici, bacajući je u vis i šutirajući je kao da je fudbalska lopta. Mićko je trčao za svojom torbom i što je više trčao, to je učenicima igra postajala zabavnija.

Kada više nije znao šta da radi, Mićko je počeo da uzima torbe drugih učenika i razbacuje ih po učionici,

što je izazvalo dodatni gnev nekih od učenika. Jedan učenik oteo je od Mićka svoju torbu i skočio na njega sa namerom da ga udari. Kako je Mićko uspeo da pobegne na drugi kraj učionice, učenik je besno, iz sve snage, bacio torbu ne bi li ga pogodio. Mićko se izmakao, a torba je odletela ka prozoru i razbila prozorsko staklo.

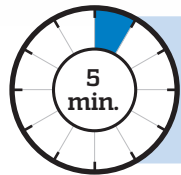
Sva deca u učionici su zanemela, a Mićko je prišao prozoru da vidi šta se dogodilo. Kroz prozor je ugledao domara koji je nešto popravljao u školskom dvorištu, a bačena torba nalazila se pored njegovih nogu. Domar je ljutito gledao u pravcu učionice, a zatim je pozvao učenika da dođe kod direktora.

Na razgovoru kod direktora, domar je okrivio Mićka rekavši da je uhvaćen na delu, ponavljajući kako je ta torba mogla nekog da ubije i da učenik treba momentalno da bude izbačen iz škole.

Mićko je bio uplašen, nije mogao da progovori i odlučio je da prihvati krivicu. Direktor je pogledao Mićkove ocene i izostanke i zatražio da na razgovor dođu njegovi roditelji, sa pretnjom da mu nije mesto u toj školi.

RAZRADA:

1. i 2. korak

priprema prostora i zagrevanje

Priprema prostora je ujedno i zagrevanje.

Čim uđe u učionicu, dok se učenici još nisu sasvim smestili, nastavnik predloži učenicima da naprave novi raspored sedenja: mogu da nameste stolice kako god žele, da sede po grupicama ili sami, da se više njih smesti u jednu klupu, da sede na klupama, itd. Za pravljenje novog rasporeda imaju **jedan minut!**

NASTAVNIK

treba da nastoji da se aktivnost odvija veoma brzo, bez vremena za razmišljanje i dogovore. Prilikom odabira mesta u prostoru, bez jasnog usmerenja, učenici spontano formiraju grupe, što je važno za nastavak radionice.

Nakon instrukcije, učenici kreću da preuređuju raspored u prostoru onako kako su sami shvatili zadatak. Nastavnik meri vreme i nakon isteka jednog minuta glasno kaže: „STOP”. Učenici treba trenutno da se zaustave i smeste baš na onom mestu na kome su se zatekli.

3. korak

čitanje anegdote

Kada su se svi učenici smestili na novim mestima, nastavnik napravi kratak uvod u sadržaj rada. Kaže da se u školi zbivaju različite – i lepe i ružne stvari i da će sada saznati šta se dogodilo u jednom odeljenju. Naglasi da će imati priliku da o toj situaciji promisle i daju svoje mišljenje. Zatim pozove dobrovoljca ili zamoli jednog od učenika da kao narator glasno i razgovetno pročita anegdotu pred odeljenjem.

4. korak

pripremni razgovor

Kada učenik pročita anegdotu, nastavnik pita učenike kako su se osećali tokom slušanja priče. Odgovori treba da budu kratki i bez objašnjavanja.

Nastavnik zatim najavi da će dalje raditi u grupama i podeli učenike u tri grupe slične brojnosti, na osnovu spontanog okupljanja koje je nastalo u prvom koraku. Svi učenici treba da budu uključeni u ove grupe.

Nastavnik objasni da će svaka grupa dobiti po jedan školski ranac koji označava situaciju o kojoj će razgovarati. Jedna grupa biće Mičkova porodica, druga Mič-

kovi nastavnici, a treća Mičkovi drugovi iz odeljenja. Grupe imaju zadatak da u rancu pronađu 5 pitanja, pročitaju ih i o njima razgovaraju. Ispod pitanja treba da zapišu odgovore u jednoj rečenici. Grupe za razgovor imaju 15 minuta.

Prva grupa – Mičkova porodica:

- Šta mislite, da li je Mičkovojoj porodici poznato da Mičko povremeno beži iz škole?
- Kako porodica reaguje na Mičkovo izostajanje i slab uspeh u školi?
- Zašto Mičkova porodica postupna na takav način?
- Šta mislite, da li porodica zna kako se učenici iz odeljenja odnose prema Mičku?
- Da li je Mičkovojoj porodici poznato kako se Mičko oseća u školi?

Drugu grupu – Mičkovi nastavnici:

- Kako se, po vašem mišljenju, nastavnici odnose prema Mičkovom izostajanju iz škole?
- Šta mislite, da li je izostajanje glavni razlog što nastavnici Mička ocenjuju lošim ocenama?

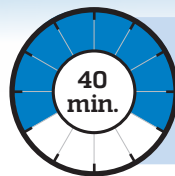
- Zašto nastavnici postupaju prema Mičku na takav način?
- Šta mislite, da li je nastavnicima poznato kako se učenici iz odeljenja odnose prema Mičku?
- Da li je nastavnicima poznato kako se Mičko oseća u školi?

Treću grupu – Mičkovo odeljenje:

- Da li možete da opišete kako se učenici iz odeljenja odnose prema Mičku?
- Zašto učenici u Mičkovom odeljenju postupaju na takav način?
- Da li učenici misle da bi u odeljenju bilo bolje kada Mičko ne bi bio sa njima?
- Po vašem mišljenju, šta učenici u odeljenju misle da je razlog Mičkovog bežanja iz škole?
- Šta mislite, da li učenici razumeju kako se Mičko oseća u školi?

NASTAVNIK

treba da pomogne učenicima da uvide i iskažu razmišljanje, osećanja i gledišta različitih likova.

5. korak dramska razrada

NASTAVNIK

treba da zatraži od učenika da ceduljice vrata u ranac i tako ih sačuvaju do sledećeg časa, ukoliko ovde prekida proces.

Nakon što su prodiskutovali i odgovorili na pitanja (ili se podsetili odovora na početku narednog časa), učenici dobijaju nov zadatak. Treba da osmisle kratku dramsku igru i prikažu **šta se dogodilo nakon što je Mićko preuzeo krivicu za slomljen prozor.**

Svaka grupa ima posebnu situaciju:

- Prva grupa: **U Mićkovoj porodici;**
- Druga grupa: **Među nastavnicima u zbornici;**
- Treća grupa: **U odeljenju, među učenicima;**

Nastavnik dâ sledeću instrukciju:

1. Učenici treba da se dogovore među sobom ko će tumačiti koji lik u dramskoj igri (npr. ko će igrati Mićka, ko Mićkove roditelje, sestru, brata, baku, tetku, deku...).
- Ukoliko u grupi ima više učenika nego

likova u situaciji, učenici koji nemaju ulogu mogu pomoći svojoj grupi nameštanjem scene, proizvođenjem zvučnih efekata, najavljuvanjem ili na neki drugi način.

2. Na parčetu papira treba da nacrtaju jedan simbol koji najbolje oslikava karakter lika koji zastupaju (npr. ako je majka stalno na poslu, onda to može biti mobilni telefon; ako je otac nezaposlen, to može biti TV koji on stalno gleda; ako je tetka stroga domaćica, onda varjača itd). Svoju ceduljicu treba da zakače na vidljivo mesto na odeći, umesto kostima.
3. Prilikom dogovaranja, ne treba da smišljaju dijalog, već da se dogovore o sledu događaja i zatim slobodno da improvizuju!
4. Svaka grupa obavezno treba da iskoristi ranac kao rekvizit tokom odigravanja scene.
5. Grupe imaju 15 minuta za dogovor i pripremu.
6. Dok jedna grupa izvodi, ostali su publika.

Nakon dogovora, grupe jedna za drugom nameste scenski prostor i izvedu pripremljene dramske igre.

Kada se sve tri dramske igre završe, na-

NASTAVNIK

može od učenika da zatraži da zapišu svoje komentare i ubace ih u ranac one grupe kojoj su namenjeni. Simbole likova takođe treba sačuvati u rancu.

stavnik pohvali izvođenja i za svako istakne šta je bilo uspešno i važno za razumevanje situacije. Zatim pitanjima podstakne učenike da oni daju svoje konstruktivne komentare na izvedene dramske igre, nastojeći posebno da uključi učenike koji nisu igrali u scenama, ukoliko je takvih bilo.

6. korak diskusija

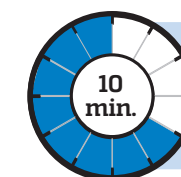
Nakon razgovora (ili sumiranja zapisanih komentara ubačenih u ranac), nastavnik pozove učenike da opet preuzmu svoje uloge (zakačivši nacrtane simbole) i zada im nov zadatak.

Svaki lik treba u jednoj rečenici da se predstavi i da kaže kako se oseća nakon izvođenja dramske scene (npr.: „Ja sam Miša, idem s Mićkom u odeljenje, stalno sam Mićku podmetao nogu, ali sada mislim da...” ili: „Ja sam Vesna, Mićkova drugarica iz klupe, uvek mi je bilo žao što ga neki učenici udaraju i što mu uzimaju torbu, ali nisam znala šta da radim”, itd).

Ako je u nekim scenama bio prisutan lik Mićka, učenici koji su igrali Mićka se na kraju u jednoj rečenici predstave ostalima.

Nakon što se svi predstave, nastavnik se zahvali učenicima i pozove ih da napuste uloge. Nastavnik najavi da bi sada voleo da malo prodiskutuju, a posebno ga zanimaju njihovi odgovori na sledeća pitanja:

- Čime je Mićko „izazvao” takvo ponašanje?
- Koji je to trenutak kada je radnja (sled događaja) mogla da krene u drugom pravcu?
- Da li ima učenika ili grupa u našoj školi koji doživljavaju vršnjačko nasilje?
- Kako se mogu poboljšati odnosi u školi?

7. korak radioničko zatvaranje

Poruka za Mićka: Nastavnik pozove učenike da se vrata u svoje grupe i podeli im po jedan veliki papir (A3) na koji treba da zalepe papiriće sa simbolima svojih likova i da, na osnovu ličnih doživljaja tokom radionice, zajednički napišu poruku za Mićka. Poruke treba da spakuju u ranac – ZA MIĆKA.

Obučite Milicu

Moje dete zna za peticu!

da li
razmišljaš
svojom
glavom?

Problem

- Pritisak na učenike od strane roditelja i sredine
- Oportunizam i konformizam učenika izazvan pritiscima

Cilj učenja:

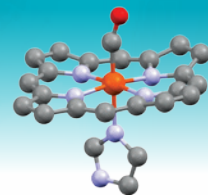
- Prepoznavanje pritiska roditelja i pritiska sredine;
- Prepoznavanje uzroka u sopstvenom ponašanju za negativnu reakciju sredine;
- Prepoznavanje i izdvajanje oportunističkih i konformističkih postupaka: prepisivanja, ulagivanja, laganja i dr.;
- Uviđanje značaja iskrenog, poštenog i principijelnog ponašanja;
- Razvoj ličnog integriteta.

Vaspitni ishodi:

- Učenici izgrađuju veštine odgovora na pritiske roditelja i sredine;
- Ovladavaju veštinama preuzimanja odgovornosti za sopstvene postupke;
- Izbegavaju oportunističko i konformističko ponašanje.

Uslovi i sredstva za rad:

- Učionica ili drugi prikladan prostor za radionički rad;
- Anegdota odštampana na listu A4;
- Tabela za rangiranje likova iscrtana na tabli ili na posebnom papiru A3, pokrivena na početku prve radionice;
- Papiri A3, po jedan za svaku od 5 grupa;
- Materijal za pisanje i crtanje: papiri A4, olovke i flomasteri, makaze, lepljiva traka;
- Priručna sredstva za kostimiranje i maskiranje (ne treba posebno pripremati).

Moje dete zna za peticu!

Milica je najbolja učenica u svom odeljenju. Iz svih predmeta ima petice, a kada dobije četvorku, to za nju predstavlja veliki neuspeh.

Tada joj u kuću dolaze privatni profesori koji joj pomažu da ocenu što pre popravi. Milica nije bubalica, ona razume zadatke iz matematike, a profesor matematike joj pomaže i oko drugih predmeta, kao što su fizika ili hemija.

Milica ide i na časove baleta, plivanja, pevanja i stranih jezika.

Jedini predmet sa kojim Milica ima dosta muke je istorija, zato što je nimalo ne interesuje i teško se koncentriše da bi naučila gradivo. Za peticu, Milica svaku lekciju uči napamet.

Ove godine u školu je došla nova nastavnica istorije. Za Milicu je tada nastala prava noćna mora: koliko god da je učila, Milica je kod nastavnice u svesci dobijala minuse i bila sve više zbunjena, jer nova nastavnica ne traži znanje činjenica, već insistira na povezivanju gradiva.

Kada je došlo vreme za kontrolni iz istorije, Milica su uplašila. Nije bila sigurna u svoje znanje i odlučila je da odgovore prepíše od Milana, za koga je znala da voli istoriju. Nažalost, Milan je baš tada popravljao druge ocene i nije se spremio za kontrolni iz istorije, pa je neke odgovore pogađao, a druge izmišljao. Miličina drugarica iz klupe Zorica, takođe odličan đak, verujući da se Milica bolje od nje pripremila za kontrolni, odlučila je da prepíše od nje.

Kada je nastavnica pregledala radove, naišla je na iznenađenje: tri zadatka odličnih učenika imala su doslovce iste pogrešne odgovore. Iako je bilo i nekoliko tačnih rešenja, nastavnica je svima dala jedinice zbog prepisivanja.

Kada su Miličini roditelji saznali za ocenu, izbio je pravi skandal. Miličina mama je smesta došla u školu da razgovara sa nastavnicom istorije. Tvrdila je kako je nemoguće da njeno dete, koje ima sve petice, dobije jedinicu na kontrolnom zadatku iz istorije. Nastavnica je oštro odgovorila da ona ne toleriše prepisivanje i da svi učenici znaju da će biti ocenjeni jedinicom, bilo da su uhvaćeni u prepisivanju ili da su nekomе pomogli da prepíše od njih.

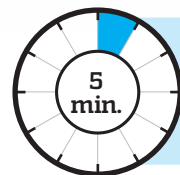

Na to se Miličina mama još više rasrdila i rekla nastavnici: „Moje dete ne prepisuje! Vi je kažnjavate jer sve zna, pa od nje prepisuju drugi učenici!“. Miličina mama je zapretila da će otići kod direktora i zahtevati da se nastavnica kazni, a da se njenom detetu popravi ocena.

Na sledećem času istorije, nastavnica je prozvala svo troje učenika – Zoricu, Milicu i Milana, da pred odeljenjem naglas pročitaju svoje odgovore. Prvo je čitala Zorica, a kako su neki od odgovora bili potpune izmišljotine, izazvali su smeh u odeljenju. Kada su i Milica i Milan počeli da čitaju doslovce iste odgovore, čitavo odeljenje se smejalalo do suza. Na kraju je nastavnica upitala ko je od njih troje autor odgovora od kog su ostali prepisali, ali niko nije želeo da kaže. Nastavnica ih je bez dalje rasprave vratila na mesto i pozvala da razmisle o celom događaju.

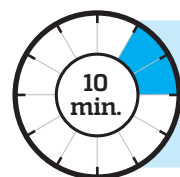
U svojoj klupi, Milica se rasplakala i dugo je ćutala...

RAZRADA:

1. korak priprema prostora

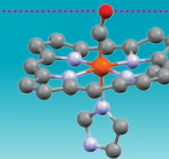
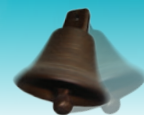
Za ovu radionicu potrebna je standardna učionica. Ukoliko se koristi neki drugi prostor, potrebno je namestiti stolice kao u učionici, tako da formiraju tri reda. Aktivnosti počinju tako što učenici sede u klupama ili na poredanim stolicama.

2. korak zagrevanje – igra 1,2,3, 4, „Ne, hvala“

Nastavnik najavi igru za koncentraciju u kojoj učenici treba pažljivo da slušaju jedni druge. Pravila su sledeća:

- Svaki učenik izgovara jedan broj, počevši od broja jedan. Kada se dođe do broja 5, učenik na koga je red umesto tog broja izgovara: „Ne, hvala!“ (1, 2, 3, 4, „Ne, hvala!“). Brojanje se nastavlja tako što se svaki broj deljiv sa 5 zamenjuje rečima: „Ne, hvala“ (6, 7, 8, 9, „Ne, hvala“, 11, 12, 13, 14, „Ne, hvala“, 16...).

- Ako neko od učenika pogreši, sledeći po redu treba da kaže svoj ispravan broj i igra se nastavlja. Nema ispadanja!
- Brojanje počinje učenik iz poslednje klupe u redu do zida, pa nastavlja učenik koji sedi do njega, a onda učenici koji sede ispred;
- Kada brojanje stigne do prve klupe, nastavlja se opet u zadnjoj klupi u srednjem redu, što znači da učenik koji sedi u zadnjoj klupi mora dodatno da se koncentriše da bi znao kada je onaj iz prve klupe završio, kako bi mogao da se nadoveže.
- Brojanje se ponovo nastavlja od zadnje klupe ka prvoj, a potom prelazi u zadnju klupu reda do prozora i ide sve do prve, dok ne dođe do nastavnika koji izgovara poslednji broj.
- Učenici ne treba da se okreću kako bi videli da li dolazi njihov red, već da se koncentrišu i da osluškuju kada su na redu.

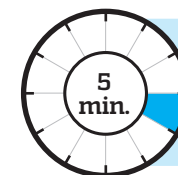
NASTAVNIK

treba i sam da uzme učešće u igri, kako bi učenicima dao do znanja da su u određenim situacijama svi jednaki, što je važna postavka za nastavak rada.

Nakon završenog objašnjenja, nastavnik naglasi da **učenici treba da zapamte svoj broj** i dâ znak za početak.

NASTAVNIK

može na narednim radionicama da isproba varijante brojanja unazad, igranja sa zatvorenim očima, igranja u krugu (pošto se sklone klupe), leđa okrenutih sredini kruga itd.

3. korak čitanje anegdote

Nakon zagrevanja, nastavnik pozove jednog učenika-dobrovoljca da pročita anegdotu.

4. korak pripremni razgovor

Rangiranje likova:

Nakon što je pročitana anegdota, nastavnik zatraži od učenika da **imenuju najvažnije likove** u priči (očekuje se da to budu Milica, Milan, Zorica, Miličina mama i Nastavnica istorije).

Zatim ukaže da su u ispričanim događajima svi likovi u nekom trenutku bili pritisnuti zahtevima ili ne-realnim očekivanjima i sasvim kratko sa učenicima porazgovara o tome kakav su pritisak likovi trpeli. Zatim zamoli učenike da **likove rangiraju ocenama** od 1 (najmanje) do 5 (najviše), prema tome koliko su uspešno umeli da na takve zahteve i očekivanja odgovore: „Ne, hvala”.

Nastavnik naglasi da ocene ne mogu da se ponavljaju (treba iskoristiti sve ocene, ne mogu se dati dve trojke) i da moraju da budu cele (isključene su ocene poput 4⁵ ili 3-). Ocenjivanje se vrši individualno, na papirima A4. Vreme za ocenjivanje likova treba ograničiti na nekoliko minuta.

Kada su svi učenici upisali ocene na papir, nastavnik zaduži dva učenika da prikupe sve papire, sednu za katedru ili se na drugi način izdvoje i izračunaju zbirne ocene.

Imenovanje grupa:

Za to vreme, nastavnik vodi pripremni razgovor.

Predlozi pitanja:

- Da li ste već doživeli neku situaciju sličnu ovoj u priči?
- Da li poznajete „neku Milicu”?
- Zašto se, po vama, Milica ovako ponašala?

- Šta Miličini roditelji očekuju od nje?
- Kakav je vaš odnos sa roditeljima i šta oni od vas očekuju u školi?
- Kakva su vaša očekivanja od vas samih?
- Šta je po vama važnije, ocena ili znanje?
- Da li smatrate da je prepisivanje opravdano?

Podela u grupe: 15 min

Nastavnik zatraži od učenika da se podele u grupe prema brojevima koje su izgovarali u pripremnoj igri, na sledeći način:

1. grupu čine učenici koji su bili na mestima: 1, 6, 11, 16, 21...
2. grupu čine učenici koji su bili na mestima: 2, 7, 12, 17...
3. grupu: 3, 8, 13, 18...
4. grupu: 4, 9, 14, 19...
5. grupu čine učenici koji su izgovarali „Ne, hvala”.

NASTAVNIK

vodi razgovor s ciljem da se pokaže veza između pritiska na učenike i pribegavanja „trikovima” za dobijanje bolje ocene – prepisivanju, laganju, ulagivanju itd. Razgovor treba da prekine na nekoj „vrućoj tački” i da pređe na sledeći korak.

Da bi se grupisali, učenici treba da se premeste.

Imenovanje grupa

Kada svi zauzmu nova mesta, nastavnik zamoli učenike koji su obračunavali rezultate da glasno pročitaju „rang listu” likova i da rezultate upišu u unapred pripremljenu tabelu.

Prema dobijenoj „rang-listi”, grupe dobijaju nazive: prva grupa nosi ime prvoplasiranog lika (npr. ZORICA), druga drugoplasiranog itd.

Nastavnik objasni da nazivi grupa označavaju o kojim će likovima učenici razgovarati u nastavku rada i zamoli ih da u okviru grupe kratko prodiskutuju zašto je, po njihovom mišljenju, njihov lik rangiran baš na to mesto (da li je, ili nije, umeo da kaže: „Ne, hvala” – kome, kada, kako...).

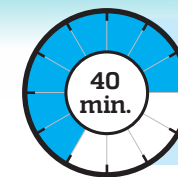
NASTAVNIK

treba da sačuva tabelu sa ocenama likova za nastavak rada, ukoliko se na ovom mestu proces prekida.

Priprema prostora - 5 min

U nastavku radionice, potrebno je da se klupe i stolice pregrupišu. Na 5 mesta treba spojiti po 2 klupe i priključiti stolice, tako da svi članovi grupe mogu da sednu oko njih. Ostatak klupa treba skloniti sa strane.

5. korak

dramska razrada

Upoznavanje likova: Mapa dana - 25 min

Nakon pauze, učenici treba da se vrate u svoje grupe, a nastavnik objasni nov zadatak:

1. Svaka grupa treba da se stavi u ulogu svog lika i da, na osnovu priče i razgovora, zamisli **jedan njegov/njen običan dan**. To znači da grupa treba da pobroji sve važne aktivnosti koje njen lik uobičajeno obavlja tokom jednog dana, od jutra do večeri.

Na spisku treba da se nađu samo aktivnosti koje lik smatra važnim (npr. kućni poslovi, šetanje psa, učenje, čitanje, druženje, škola/posao, čas jezika, muzička škola, proba hora, dramska sekcija, sport itd.), dok buđenje, spremanje za školu i slične radnje treba preskočiti. Dobro je da učenici naprave spisak aktivnosti na papiru (A4).

Pošto učenici pobroje aktivnosti lika, nastavnik grupama podeli po jedan veliki papir (A3) i flo-mastere i objasni sledeći korak:

2. Na velikom papiru grupe treba da naprave „mapu dana” svog lika, tako što će upisati **10 najvažnijih aktivnosti** za njihov lik. Pisanje, bojenje, crtanje simbola i sličica (npr. lopta, violina, knjiga, usisivač, pas itd.), seckanje i lepljenje – sve je dozvoljeno.

Pošto učenici naprave „mapu dana”, nastavnik da sledeću instrukciju:

3. U ime svog lika, grupe treba da označe **svaku od aktivnosti**:

- znakom ♥ – one aktivnosti koje lik obavlja „od srca” – u kojima uživa i čini ih od svoje volje;
- znakom ♡ – one aktivnosti koje lik obavlja „za ljubav drugih” – kako bi ispunio očekivanja svoje sredine – roditelja, drugova, nastavnika...

Znaci mogu da se umnožavaju ili naglašavaju, ukoliko grupa smatra da njihov lik u nekoj aktivnosti naročito uživa ili mu, pak, posebno teško pada.

Nacrtane „mape” treba da se zalepe na zid (tablu, vrata, orman), tako da svi mogu da ih vide.

Nastavnik zatim pozove predstavnike grupa da u najkraćem predstave koje aktivnosti lik čini „od srca”, a koje „za ljubav drugih”.

NASTAVNIK

treba za svaku aktivnost da ograniči vreme, kako bi uklopio trajanje pojedinih koraka u raspoloživo vreme. Ukoliko su neki koraci potrajali duže, nastavnik može da preskoči prezentacije. U tom slučaju, obavezno treba omogućiti da svi učenici pogledaju „mape”.

Prepoznavanje i analiza situacija pritiska: 15 min

Nakon prezentacija, nastavnik zatraži da svaka grupa odabere jednu situaciju sa „mape” u kojoj lik **oseća**

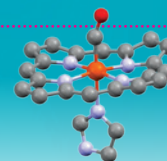
pritisak da odgovori na nečija očekivanja, učini nekome ustupak ili popusti pred nečijim zahtevima

(npr. kao što je za Milicu učenje istorije za peticu, za Nastavnicu rasprava sa Miličinom mamom itd.). Kada odaberu situacije, grupe treba da ih obeleže na „mapi” (npr. da ih zaokruže).

NASTAVNIK

treba da pomogne grupama da naprave najbolji izbor situacija pritiska.

Nastavnik zatim uputi grupe da porazgovaraju o odabranoj situaciji i definišu aktere. Posebno je važno da potraže i one likove koji nisu bili pomenuti u priči, a imaju udela u situaciji pritiska (npr. privatni profesor, Miličin tata, drugarice, direktor škole, prijateljice Miličine mame itd.). Sve definisane likove treba upisati na „mapu dana”, uz odabranu situaciju.

NASTAVNIK

treba da zaduži učenike koji će sačuvati „mape dana” za nastavak rada, ukoliko se na ovom mestu proces prekida.

Priprema prostora – 5 min:

U nastavku radionice potrebno je da se rasklone klupе i stolice, tako da u sredini učionice ostane slobodan prostor. „Mape dana” treba da budu istaknute. Tabelu sa ocenama likova iz prve radionice takode treba pripremiti za poslednji korak.

5. korak (nastavak) dramske igre

Pravljenje kostima i maske:

Nakon pauze, učenici treba da se vrate u svoje grupe. Nastavnik zatim objasni sledeći korak:

da li razmišljaš svojom glavom?

4. U grupama, učenici treba da osmisle kostime koji će najbolje ilustrovati karakter njihovog glavnog lika i da kostimiraju jednog učenika koji će ga tumačiti.

Od sredstava za kostimiranje i maskiranje dozvoljeno je samo ono što učenici imaju na raspolaganju u učionici i u svojim torbama (ne treba ništa pripremati unapred).

Svi učenici u grupi učestvuju u osmišljavanju i pravljenju kostima i maske.

Osmišljavanje dramske igre:

Nakon što su svi likovi kostimirani i maskirani, nastavnik objasni naredni zadatak:

5. Učenici treba da osmisle veoma kratke dramske igre gde će prikazati rasplet situacije pritiska. Radnja može ići u bilo kom pravcu – ka pristajanju ili ka oslobođenju od pritiska.

Obavezno je da glavni lik upotrebi repliku „Ne, hvala”.

Svi učenici treba da učestvuju u osmišljavanju i izvođenju scene (ne treba pisati

tekst, već učenici treba da se dogovore okvirno i da improvizuju). Ako nema dovoljno likova u sceni, članovi grupe mogu igrati biljke, stvari, vetar, muziku, televizor, misli...

NASTAVNIK

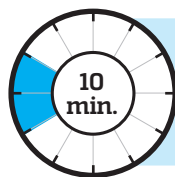
treba da ohrabri stidljive učenike da uzmu učešće u scenском izvođenju, naglašavajući da nije važna gluma, već razumevanje situacije.

Izvođenje dramskih igara:

Sve scene treba da se odigraju sukcesivno. Dok se izvodi jedna scena, ostali učenici su publika. Nastavnik treba da pohvali sva izvođenja.

NASTAVNIK

treba da uklopi aktivnosti u raspoloživo vreme u najboljem interesu učenika.

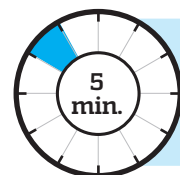
6. korak

diskusija na osnovu dramske igre

Za to vreme, nastavnik pozove sve učenike koji su igrali važne dramske likove (one koji su se kostimi-

rali) da izađu „na scenu” i učestvuju u diskusiji. Ostali učenici treba da im postavljaju pitanja na osnovu onoga što su videli i doživeli kroz dramske igre.

Nastavnik treba da usmerava diskusiju ka shvatanju značaja ličnog integriteta i odupiranja štetnim pritiscima. Da bi podstakao razgovor, nastavnik može da postavi prva pitanja.

7. korak

radioničko zatvaranje

Ocenjivanje likova: Nakon dramskih izvođenja, nastavnik pozove učenike da ponovo ocene likove, ali naglasi da će ovog puta deliti samo petice. Svaki učenik treba da razmisli koji dramski likovi su uspešno naučili da kažu „Ne, hvala” i da te likove nagradi peticom koju će upisati u njegovu „mapu dana” (ili pored imena lika na tabeli gde su likovi prethodno ocenjeni, kako nastavnik odluči).

Ako ostane vremena, učenik/dobrovoljac može da sabere ocene.

Radionicu treba završiti zajedničkim pozdravom i na kraju treba srediti učionicu.

Beleženje materijala:

- **Vođenje dnevnika** radionica: Nakon svake završene radionice treba zabeležiti postupke (tok), rezultate i impresije. Uvek je preporučljivo uključiti učenike u sve korake procesa, pa i ovde nastavnik može da podeli zadatke sa učenicima. Ukoliko se jedna anegdota radi tokom više časova, vođenje dnevnika pomaže i nastavniku i učenicima da se podsete šta je ostvareno na prethodnom času.
- **Foto dokumentacija** predstavlja vizuelni podsetnik i omogućava bolji uvid u kontinuitet rada. Nastavnik može da zaduži nekog od učenika da fotografiše i tako vizuelno dokumentuje svaku radionicu. Dobro je da se proglasi jedan „zvanični fotograf”, kako ne bi čitavo

odeljenje narušavalo tok radionice fotografisanjem mobilnim telefonima. Osim dokumentovanja, vođenje foto arhive može služiti i promociji rada: učenik fotograf može redovno da postavlja fotografije na sajt škole ili Fejsbuk stranu i da na taj način aktivira ostale učenike i van radionice.

- **Materijali** sakupljeni tokom radionica kasnije mogu da se iskoriste za rad na predstavi koja nastaje kroz zajednički kreativni dramski proces i koja, na taj način, zasta govori o problemima mladih, i to njihovim jezikom, što je veoma važno i za mlade autore i za mladu publiku.

IMPRESUM

TOLERANTNA UČIONICA

Izdavač
BAZAART
Krunska 33, Beograd
www.bazaart.org.rs

Finansijska podrška
Delegacija Evropske Unije u Republici Srbiji

Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom Vlade Republike Srbije

Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije

Ministarstvo omladine i sporta Republike Srbije

Glavna i odgovorna urednica izdanja
Sunčica Milosavljević

Urednica izdanja
Marina Milivojević-Madarev

Stručna saradnica
Živkica Đorđević, specijalista školske pedagogije

Nastavnici-saradnici:
Dušica Blagojević, profesor srpskog jezika i književnosti u OŠ "Milan Rakić", Novi Beograd
Snežana Miletić, profesor razredne nastave u OŠ "Milan Rakić", Novi Beograd
Vladeta Živković, profesor biologije u OŠ "Dimitrije Davidović", Smederevo

Lektorica/korektorka
Dafina Žagar Markov

Grafički dizajn
igor.sandic@issstudiodesign.com

Autor ilustracija, dizajn korica
Zoran Rajšić

Tehnička obrada
ISS Studio Design, Beograd

Štampa
Marado, Beograd

Tiraž
600 primeraka
Beograd, 2015

CIP - Каталогизacija y публикации - Народна библиотека Србије, Београд

37.035:316.647.5(035)
37.036:792(035)
371.382-057.874(035)

САБАЛІТ Папајић, Мина, 1983-
Tolerantna učionica : [zbirka anegdota za dramske radionice namenjene razvoju uvažavanja, saradnje i inkluzivnosti u školi] / Mina Sablić Papajić; anegdote zabeležili: Dušica Blagojević, Snežana Miletić i Vladeta Živković. - Beograd : Bazaart, 2015 (Beograd : Marado). - 51 cm : ilustr. ; 21 cm

Tiraž 600.

ISBN 978-86-89125-06-1

a) Толеранција - Едукативне радионице - Приручници б) Настава - Метод сценске комуникације - Приручници с) Дидактичке игре - Ученици основних школа - Приручници
COBISS.SR-ID 212715788

Stvaranje ove publikacije pomogla je Evropska Unija. Sadržaj publikacije je isključivo odgovornost BAZAARTa i ne odražava nužno mišljenja i stavove Evropske Unije.

Пројекат се суфинансира
из буџета Републике
Србије – Канцеларија за
сарадњу са цивилним
друштвом

Пројекат се
суфинансира из буџета
Републике Србије –
Министарство културе
и информисања

Пројекат „ОСТРВА“, спроводи
удружење БА3ААРТ, финансира
Министарство омладине и
спорта Републике Србије

PARTNERI:

5A3Art²

